

1889.

NIU TIRENI.

NGARARA, PORANGAHAU, MANGAMAI, ME
WAIPIRO PORAKA(RIPOATA A NGA KOMIHANA MO RUNGA MO NGA WHAKATAUNGA A TE KOOTI WHENUA MAORI
MO RUNGA MO AUA PORAKA).*He mea tuku ki nga Whare e rua o te Paremete i runga i te whakahanu a te Kawana.*

Kia te KAWANA o te Koroni o NIU TIRENI.

KIA PAI MAI KOE E TE KAWANA,—

Ko maua, ko nga Komihana e mau ake nei o maua ingoa i whakaritea i roto i to Komihana o te 3 o nga ra o Nowema, i te tau o to tatou ariki 1888, hei kai-whiriwhiri mo nga putake i whakahuatia ra i roto i taua Komihana, kia tukuna atu ai ta maua ripoata mo runga mo aua putake, ara mehemea ranei e tika ana kia whakamana te whakataunga a te Kooti Whenua Maori mo runga mo te whenua e mohiotia nei ko te Ngarara ki te Hauauru, mehemea ranei e puta ana mai te ngakau awangawanga mo runga mo aua whakataunga e tika ai kia ata whiriwhiria ano aua take, tenei ka tukuna atu nei ta maua ripoata:—

1. Kua ata whiriwhiria e maua te pitihana a Inia Tuhata me etahi atu tokowha i tukuna ra ki te Kaunihera i tera tunga o te Paremete, me nga whaikorero hoki i tukuna mai e te Morihana, ko ia hoki te roia a nga Kai-pitihana, me a te Tapata raua ko te Retimana, i tu nei raua hei roia mo Wi Parata me etahi atu nga kai-tawari. Ko nga whaikorero ki te Komihana, me nga tauira o nga pukapuka me nga whaikorero ki te Komiti o te Kaunihera, kua apitiria atu ki tenei ripoata.

2. Ko te tino ingoa e mohiotia ai taua poraka whenua nei ko Waikanae. Ko te tino tikanga o tenei ingoa o te Ngarara ko tetahi wahi ano o te poraka, a no te tau 1873 i waiho ai taua ingoa mo te poraka katoa. Ki ta maua titiro kaore i pohehetia taua whenua e etahi o ratou i runga i te tapanga o tenei ingoa hou mo taua poraka.

3. He tokomaha noatu nga kaikorero i karangata ki to maua aroaro tu ai, he Maori anake te nuinga o aua tangata, a rereke ana a ratou whaikorero, kaore tahi i rite. Otira tenei ano etahi putake whaitikanga, i korerotia mai e etahi Maori me etahi Pakeha, e hapai ana i ta maua whakataunga, e kore hoki e taea te ata whiriwhiri rawa i te tika o nga tini kupu rereke kua whakina mai nei kia maua.

4. Ko nga kupu a nga kaikorero i whaki mai ai kia maua, i haere anake i runga i te kereme a Inia Tuhata raua ko tona tuahine ko Rangihanu, i whakataua nei e te Kooti Whenua Maori kia raua tetahi wahi iti, e tae ana pea ki te wha eka, i runga i te whakawa roherohenga, i whakabaerea nei e Te Paki Kaiwhakawa, i te tau 1887.

5. Na mo runga mo nga kupu whakapae mo te mahi he a Wi Parata, kua tukuna mai ki a maua etahi whaikorero mo runga mo te mahi a Wi Parata mo te Ngarara Poraka (1) i te mea e whakawakia ana nga take o taua poraka e te Kooti Whenua Maori i te tau 1873 me te tau 1874; (2) i te hokonga o te pito whaka te Rawhiti o taua poraka ki te Kawanatanga; (3) i te whakawa roherohe hoki a te Kooti i te tau 1887. Engari ki ta maua titiro, kaore ano kia whakaaturia mai tetahi take e tika ai kia whakarereketia te whakataunga a te Kooti o te tau 1887. Ko te pohehe o te Kooti, me te ahua he o te whakataunga ki ta maua titiro, e hara i te mea na te mahi he a Wi Parata, engari na te kore rite wawe mai o nga kaikorero a nga kaipitihana hei whakahe i nga korero a tetahi taha, i ki nei ratou kua whakarereke a Inia Tuhata tona paanga, i mua atu o te tau 1840, ko ia hoki te take tupuna e whakahaerea ai e Inia Tuhata raua ko tona tuahine o raua whaitaketanga. I mahara ano te Kooti i whakarereke e ia ona paanga, a whakataua ana kia Inia Tuhata raua ko tona tuahine tetahi whenua iti e ngakia ana e raua i taua wa ano (i te tau 1887). Heoi ano hoki te take i whakataua ai taua wahi iti nei e te Kooti, ko te urunga o nga ingoa o Inia raua ko Rangihanu ki te rarangi ingoa i whakamana ra e te Kooti o te tau 1873, a no te urunga o raua ki taua rarangi ingoa kua kore e taea te pana rawa atu ia raua ki waho o te whenua.

6. Me whakatakoto poto atu e maua nga take tika e kitea ana e maua i runga i te ahua o nga whaikorero i tukuna mai ki o maua aroaro. Ko Honi Tuhata, te tupuna o nga kaipitihana, he rangatira ia no tetahi hapu o Ngatiawa e mohiotia ana ko Ngatitupawhenua (no muri nei ka tapaia ko Te Mitiwai), ko to ratou kainga o mua ko tetahi pa i te taha o te awa o Onaero, i te Takiwa o Taranaki. Ko taua pa o Ngatitupawhenua i tata atu ki tetahi pa o te hapu o Kaitangata i te tahataha o taua awa ano. Kei te tautohetia te tuawhanatanga o Ngatitupawhenua me